

UTENOS MIESTO ŽALIŲJŲ PLOTŲ (ŽELDYNŲ) TVARKYMAS IR PRITAIKYMAS VISUOMENĖS POREIKIAMS: GYVENTOJŲ NUOMONĖS TYRIMAS

Inga Jakštonienė, Nijolė Rukštelienė, Ingrida Pliopaitė Bataitienė

*Utenos kolegija, Verslo ir technologijų fakultetas,
Maironio g. 18, Utena*

Anotacija

Žaliosios erdvės urbanizuotose teritorijose miestų gyventojams sudaro prielaidas turėti vietas, kur yra mažesnė oro tarša, mažesnis miesto triukšmas. Čia gyventojų fizinis aktyvumas didėja, o tai turi teigiamos įtakos sveikatai, be to mažėja žmogaus nervinė įtampa. Tačiau be šių teigiamybių, miestų žalieji plotai gali turėti ir neigiamą poveikį alergiškų žmonių sveikatai, dėl žiedadulkių, grybų sporų ar kitų alergenų gausos. Atsižvelgiant į galimą dvejetainį poveikį žmogaus sveikatai, susiformuoja įvairūs gyventojų požiūris į miestų želdynus, jų poreikį, pritaikymą visuomenės poreikiams. Tik žinant gyventojų požiūrį yra įmanomas optimalus želdynų projektavimas, įrengimas ir jų priežiūra. Straipsnyje analizuojami Utenos rajono gyventojų apklausos, kuria siekiama išsiaiškinti respondentų požiūrį į miesto žaliųjų plotų (želdynų) tvarkymą ir pritaikymą visuomenės poreikiams, rezultatai. Beveik 2/3 Utenos rajono gyventojų mano, kad Utenos mieste žalieji plotai, pritaikyti visuomenės poreikiams yra tinkamai tvarkomi ir prižiūrimi, o likęs trečdalis apklaustųjų respondentų mano, kad Utenos mieste žalieji plotai, pritaikyti visuomenės poreikiams yra vidutiniškai tvarkomi ir prižiūrimi. Nors didžioji dalis respondentų atsiliepia gerai apie esamas miesto žaliasias teritorijas ir jų tvarkymą, tačiau yra ir gerintinų aspektų, pvz. suolelių kiekis ir jų įrengimo vietų parinkimas, lietaus vandens poveikio takeliams mažinimas, savalaikė žolynų priežiūra šiltuoju metu ir t.t.

Reikšminiai žodžiai: Utenos miestas, žalieji plotai (želdynai), visuomenės poreikiai.

Ivadas

Daugelyje ES šalių jau seniai turi įteisintas želdynų įrengimo ir priežiūros rekomendacijas, tačiau jos pagal poreikį yra tobulinamos, kadangi keičiasi situacijos urbanizuotose teritorijose, išvedamos vis naujos medžių ir krūmų veislės, kurios pakantesnės urbanizuotų teritorijų taršai. Taip pat yra įteisinta privalomoji želdinių būklės urbanizuotose teritorijose stebėsena.

ES šalių miestų savivaldybėse yra atskiri skyriai, atsakingi už želdynų įrengimą bei priežiūrą. Čia dirba kvalifikuoti specialistai, jie rūpinasi ne tik teisingu želdynų (miesto parkų, skverų ir pan.) įrengimu nuo pat planavimo ir projektavimo darbų, bet ir tolesne jų priežiūra. Želdinių priežiūrą vykdo specialistai, gerai žinantys augalų biologiją, sanitarinę būklę ir kt. Didesniuose miestuose (Hanoveryje ir kt.) už želdynus atsakingi net atskiri departamentai (1).

Pagal Lietuvos Respublikos želdynų įstatymo 3 straipsnį, *Želdynų ir želdinių apsauga, priežiūra ir tvarkymas, želdynų kūrimas ir želdinių veisimas organizuojami pagal šiuos principus:*

1) darnaus vystymosi – želdynų sistema kuriama derinant aplinkos apsaugos, socialinio ir ekonominio vystymosi tikslus: saugoma ir turtinama biologinė įvairovė, kraštovaizdžio savitumas, palaikomos ekosistemų funkcijos; išlaikomi užstatytų teritorijų, želdynų ir gyventojų poilsiui bei sveikatingumui skirtų teritorijų pagal galiojančias normas nustatyti optimalūs ploto santykiai, ekologiniai ir estetiški ryšiai aplinkoje;

2) viešojo intereso prioriteto – į sprendimų dėl želdynų ir želdinių priėmimą įtraukiama suinteresuota visuomenė; priimant sprendimus dėl želdynų ir želdinių, derinami valstybės, savivaldybių,

suinteresuotos visuomenės interesai, atsižvelgiama į estetinių, psichologinių, rekreacinių ir edukacinių visuomenės poreikių tenkinimo galimybes, suinteresuotos visuomenės motyvuotą nuomonę;

3) profesionalumo ir atsakomybės – užtikrinama, kad želdynus kurtų, želdynų ir želdinių apsauga rūpintųsi, prižiūrėtų ir tvarkytų profesinės kvalifikacijos reikalavimus atitinkantys asmenys; perkančiosios organizacijos, organizuodamos viešuosius pirkimus želdynų kūrimo, želdynų ir želdinių inventorizavimo, apsaugos, priežiūros ir tvarkymo ar želdynų ir želdinių būklės ekspertizės darbams atlikti, turi užtikrinti, kad šiuos darbus vykdyti būtų atrinkti profesinės kvalifikacijos reikalavimus atitinkantys asmenys (2).

Utenos rajono savivaldybės tarybą vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 26 punktu, 16 straipsnio 2 dalies 36 punktu, 18 straipsnio 1 dalimi, remiantis Lietuvos Respublikos želdynų įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 2022 m. balandžio 28 d. Nr. TS-127 pasitvirtino Utenos rajono savivaldybės želdynų ir želdinių apsaugos taisyklės (3).

Kaip teigia Utenos rajono savivaldybės kraštovaizdžio architektė Jūratė Paragytė, prieš 20 metų Utenoje net nebuvo, kur gyventojams išeiti pailsėti, praleisti laisvalaikį. O dabar mieste, kuriame gyvena per 25 tūkst. žmonių – jau 60 hektarų parkų, tai yra, įrengtų želdynų teritorijų. Ir jų pagal miesto planus numatoma daug daugiau. Tai, kad jau dabar Uteną galima apeiti žaliosiomis teritorijomis, beveik neišeinant į gatvę – Vakarų Europos miestų gerosios praktikos pavyzdys.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Utenos rajono savivaldybės gyventojų nuomonę apie Utenos miesto želdynus, jų būklę ir pritaikymą visuomenės poreikiams bei įvertinti pasiūlymus dėl želdynų sistemos vystymo, plėtojimo ir priežiūros.

Tyrimo objektas – žaliųjų plotų (želdynų) tvarkymas ir pritaikymas visuomenės poreikiams Utenos mieste.

Tyrimo metodika – Utenos rajono savivaldybės gyventojų nuomonės apie Utenos miesto želdynus, jų būklę ir pritaikymą visuomenės poreikiams tyrimui buvo naudotas pirminis duomenų rinkimo metodas – klausimynas, sudarytas vadovaujantis moksliniais kriterijais (4). Gauti klausimyno atsakymų duomenys buvo grupuojami pagal (4): nominaliąją, ranginę ir intervalinę skales.

Nustatant Utenos savivaldybės gyventojų imtį, pasirinktas Kardelio (Kardelis, 2007) siūlomas būdas pritaikyti *Paniotto* formulę. Reikiamas apklausos dalyvių skaičius – imties tūris – nustatytas pagal formulę (Kardelis, 2007):

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} \quad (1)$$

Čia: n – imties dydis (reikiamas apklausti Utenos savivaldybės gyventojų skaičius);

Δ – leidžiamas paklaidos dydis (socialinių mokslų tyrimuose standartinė paklaida laikoma 5%, kurią gauname su 0,95 tikimybe);

N – tiriamos visumos dydis.

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 m. Utenos rajone gyveno 37118 gyventojai (25359 mieste ir 11759 kaime). Apskaičiuotas apklausos imties tūris – 380 gyventojų nuomonė. Gauti rezultatai pateikiami procentine išraiška (5).

Rezultatai ir jų analizė

Vykdant projektą 2021 m. rugsėjo - lapkričio mėn. Utenos rajone internetinės apklausos būdu buvo apklausta 380 gyventojų. Apklausos rezultatai atspindi populiacijos nuomonę su 95 proc. tikimybe ir 5 proc. paklaida.

Atliekant tyrimą respondentai buvo suskirstyti į amžiaus grupes, išsilavinimą, socialines grupes ir pagal gyvenamąsias vietas. Didžioji dalis, 84,8%, respondentų priklausė grupei 31-65 m.. Šią respondentų grupę lygiomis dalimis sudaro dvi amžiaus grupės 31-50 ir 51-65 m. amžiaus žmonės. 4,8 % sudarė daugiau nei 65 m., o 18-30 m. amžiaus apklaustųjų buvo 10,4 %.

Tyrimo metu platinta elektroninė anketos forma skirta visų Utenos rajono savivaldybės gyventojų apklausai. 68,8% respondentų gyvena mieste, 31,2 % Utenos rajone. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą labai tiksliai atitinka realų gyventojų pasiskirstymą, nes Statistikos departamento duomenimis 2020 m. Utenos rajono gyventojų pasiskirstymas buvo toks: 68,3 % mieste ir 31,9 % kaime.

Pagal išsilavinimą bei užimamą socialinę padėtį didžiąją dalį respondentų sudarė 76% turintys aukštąjį universitetinį, aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą turi 20 % respondentų, 2,4 % – vidurinį, 2,4% – profesinį

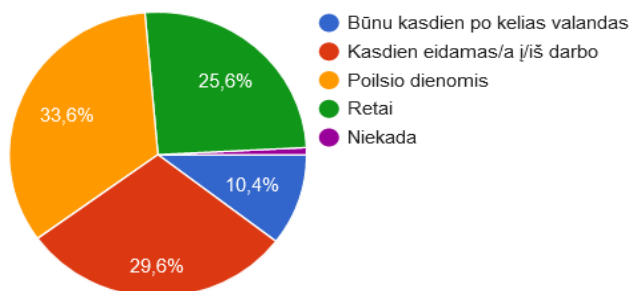
Respondentų socialinė padėtis. Pagal užimtumą respondentai pasiskirstę taip: 87,2 % – samdomi darbuotojai, 4 % – senjorai, 4 % – studentas/moksleivis, niekur nedirbantis – 1,6 %, bei kita dalis respondentų, kaip valstybės tarnautojai ir gyventojai turintys savo verslą.

Didžioji dalis (67,2 %) apklaustųjų mano, kad Utenos mieste žalieji plotai, pritaikyti visuomenės poreikiams yra tinkamai tvarkomi ir prižiūrimi, 29,6 % Utenos mieste žalieji plotai, pritaikyti visuomenės poreikiams yra vidutiniškai tvarkomi ir prižiūrimi. Tik 1% mano, kad miesto žalieji plotai, pritaikyti visuomenės poreikiams yra netinkamai tvarkomi ir prižiūrimi arba neturi nuomonės.

83,2% apklaustųjų mano, kad, Utenos mieste žaliųjų plotų, pritaikytų visuomenės poreikiams yra pakankamai, 14,4 % apklaustųjų nurodė kad, Utenos mieste žaliųjų plotų, pritaikytų visuomenės poreikiams nėra pakankamai, 1,6 % respondentų neturi nuomonės šiuo klausimu. Apie 1% respondentų mano, kad gali būti ir daugiau želdynų, nes gražu, kai miestas skendi gėlėse, įkuriami nauji skvereliai, puoselėjami seni medžiai.

Kai kurie respondentai įvardino, kad žaliųjų plotų nepakanka Krašunos, Aukštakalnio, Ažuolijos mikrorajonuose, Grybeliuose, Smėlio, Atgimimo, Kovo 11-osios, Vaižganto gatvėse. Atsakant į šį klausimą dalis respondentų pastebi, kad apleista pieva šalia LIDL parduotuvės, teritorija prie Kupiškio kelio Norfos parduotuvės pusėje, parkuose nevisada nušienaujama žolė, siūloma sutvarkyti senąjį parką priešais „Moki veži“ parduotuvę, pušyną šalia Aukštakalnio mikrorajono.

Respondentų atsakymų pasiskirstymas atsakant į klausimą „**Ar dažnai lankotės miesto žaliosiose teritorijose?**“ pateikiamas **1 pav.** 33,6 % respondentų nurodė poilsio dienomis, 29,6% – kasdien eidamas/a iš darbo, 25,6 % – retai, 10,4 % – būnu kasdien po kelias valandas, 1 % – niekada.

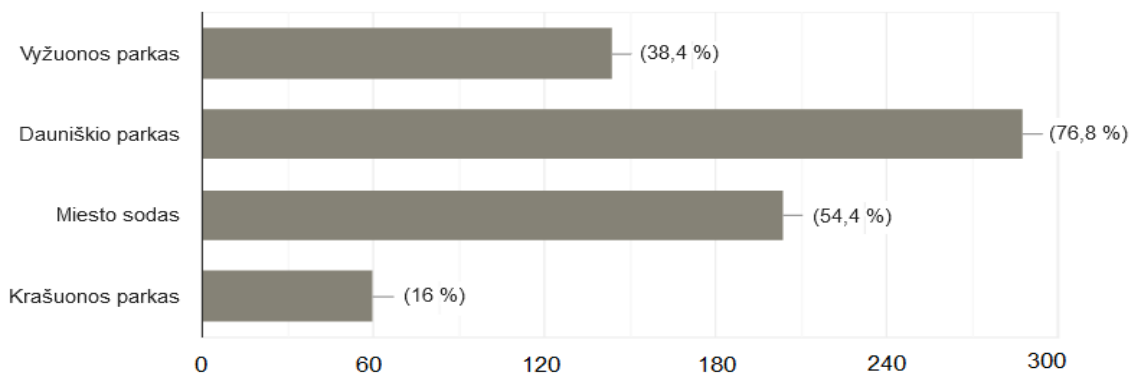

1 pav. Ar dažnai lankotės miesto žaliosiose teritorijose?

Respondentų atsakymai į klausimą „**Kokiomis veiklomis respondentai užsiima miesto žaliosiose teritorijose?**“ buvo tokie: 68,8 % respondentų nurodė, kad eina pasivaikščioti, susitinka su draugais/ėmis – 32,8%, tiesiog trumpina kelią - 33,6%, stebiu augalus, gyvūnus – 23,2 %, žaidžia arba prižiūri vaikus 15,2 %, eina pasivaikščioti su gyvūnu – 22,4 %, maždaug po 1 % respondentų parkais tiesiog grožisi, būdami Utenoje stengiasi lankytis kiekvieną kartą.

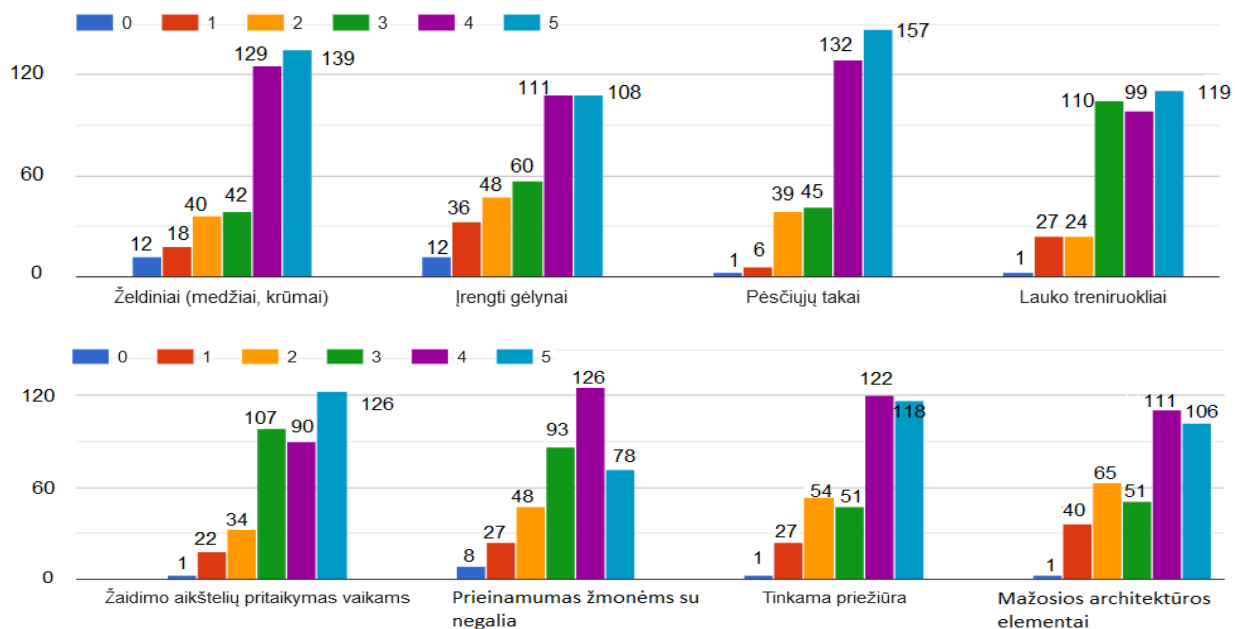
Respondentų klausiant „Kas Jus motyvuoja lankytis miesto žaliosiose teritorijose?“ 64,8 % apklaustųjų nurodė, kad natūralumas, gamtinė įvairovė, 52,8 % puikus kraštovaizdis, 48,8 % ramuma, 35,2 % tinkamas mikroklimatas, 28,8 % mažosios architektūros elementai (suoliukai, skulptūrėlės ir pan.), 22,4 % žaidimų aikštelių pritaikymas vaikams ir 11,2 % lauko treniruokliai. Beveik 1 % apklaustųjų – graži aplinka, kelio trumpinimas, želdynai, kelio trumpinimas arba darbas.

Daugiausiai (76,8 %) respondentų geriausiai įvertino Dauniškio parką, antroje vietoje (54,4 %) miesto sodas, trečioje vietoje (38,4 %) Vyžuonos parkas, 16 % nurodė Krašunos parką. **2 pav.** pateikiami atsakymai į klausimą: „Kurios teritorijos tvarkomos geriausiai?“, respondentai galėjo pasirinkti po kelis variantus.

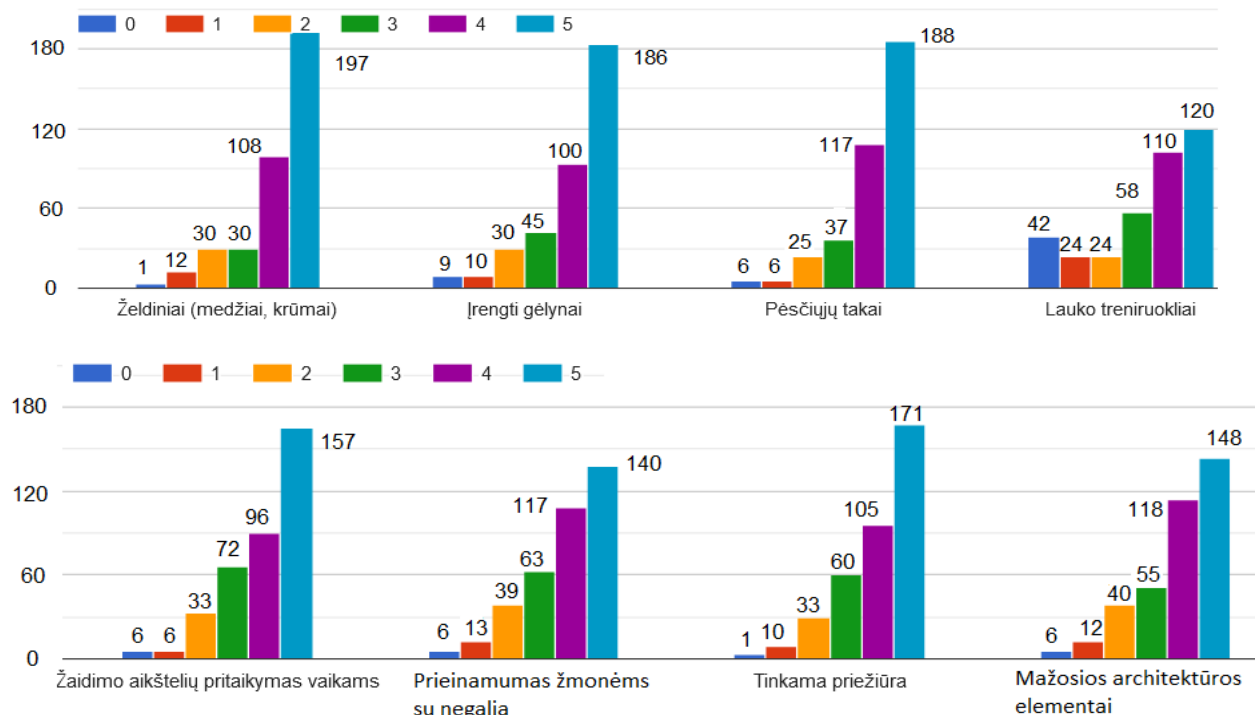
2 pav. Kurios teritorijos tvarkomos geriausiai?

3-6 pav. atspindi respondentų nuomonę, kaip miesto parkai pritaikyti visuomenės poreikiams. Kiekvienas atsakymas buvo reitinguojamas skalėje: 0 balų – nėra; 5 balai – labai gerai. Buvo vertinami tokie aspektai: želdiniai (medžiai, krūmai), įrengti gėlynai, pėsčiųjų takai, lauko treniruokliai, žaidimo aikštelių pritaikymas vaikams, prieinamumas žmonėms su negalia, priežiūra ir mažosios architektūros elementai.

3 pav. Vyžuonos parko pritaikymas visuomenės poreikiams (0 balų – nėra, 5 balai – labai gerai)

Didžioji dalis respondentų Vyžuonos parko pritaikymą visuomenės poreikiams vertina gerai ir labai gerai visais aspektais (**3 pav.**). Želdinius 4-5 balais įvertino 70 % respondentų (268 respondentai), gėlynus – 58 % (219 respondentų), pėsčiųjų takus – 76 % (289 respondentai), lauko treniruoklius – 57 % (218 respondentų), žaidimo aikštelių pritaikymą vaikams – 57 % (216 respondentų), parko priežiūrą – 63 % (240 respondentų), mažosios architektūros elementus – 57 % (217 respondentų). Šiek tiek išsiskiria parko vertinimas prieinamumo žmonėms su negalia aspektu – prieinamumą daugiausia žmonių vertina 4 balais, o ne 5 kaip kituose atsakymuose, nors bendras įvertinimas yra aukštas ir šiuo aspektu: 4 ir 5 balais įvertinta 54 % (204 respondentai) atsakymų. 0-2 balais įvertinimų yra mažoji dalis: želdinius 0-2 balais įvertino 18 % respondentų (70 respondentų), gėlynus – 25 % (96 respondentai), pėsčiųjų takus – 12 % (46 respondentai), lauko treniruoklius – 14 % (52 respondentai), žaidimo aikštelių pritaikymą vaikams – 15 % (57 respondentai), prieinamumą žmonėms su negalia – 22 % (83 respondentai), parko priežiūrą – 22 % (82 respondentai), mažosios architektūros elementus – 28 % (106 respondentai).

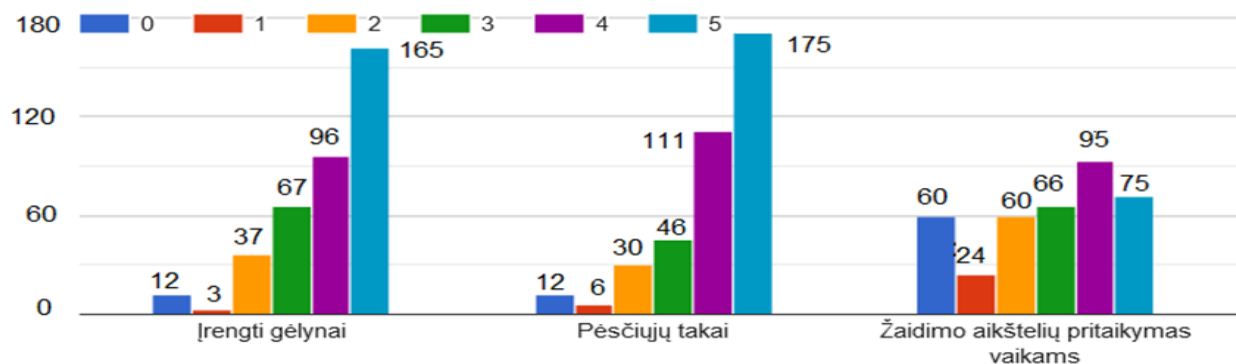

4 pav. Dauniškio parko pritaikymas visuomenės poreikiams (0 balų – nėra, 5 balai – labai gerai)

Dauniškio parko pritaikymo visuomenės poreikiams vertinime išsiskiria tai, kad čia daugiausia vertinimų – 5 balai (**4 pav.**). Želdinius 4-5 balais įvertino 80 % respondentų (305 respondentai), gėlynus – 75 % (286 respondentai), pėsčiųjų takus – 80 % (305 respondentai), lauko treniruoklius – 60 % (230 respondentų), žaidimo aikštelių pritaikymą vaikams – 67 % (253 respondentai), prieinamumą žmonėms su negalia – 68 % (257 respondentai), parko priežiūrą – 73 % (276 respondentai), mažosios architektūros elementus – 70 % (266 respondentai). 0-2 balais įvertinimų yra mažoji dalis: želdinius 0-2 balais įvertino 9 % respondentų (33 respondentai), gėlynus – 13 % (49 respondentai), pėsčiųjų takus – 10 % (37 respondentai), lauko treniruoklius – 24 % (90 respondentų), žaidimo aikštelių pritaikymą vaikams – 3 % (12 respondentų), prieinamumą žmonėms su negalia – 5 % (19 respondentų), parko priežiūrą – 12 % (44 respondentai), mažosios architektūros elementus – 15 % (58 respondentai).

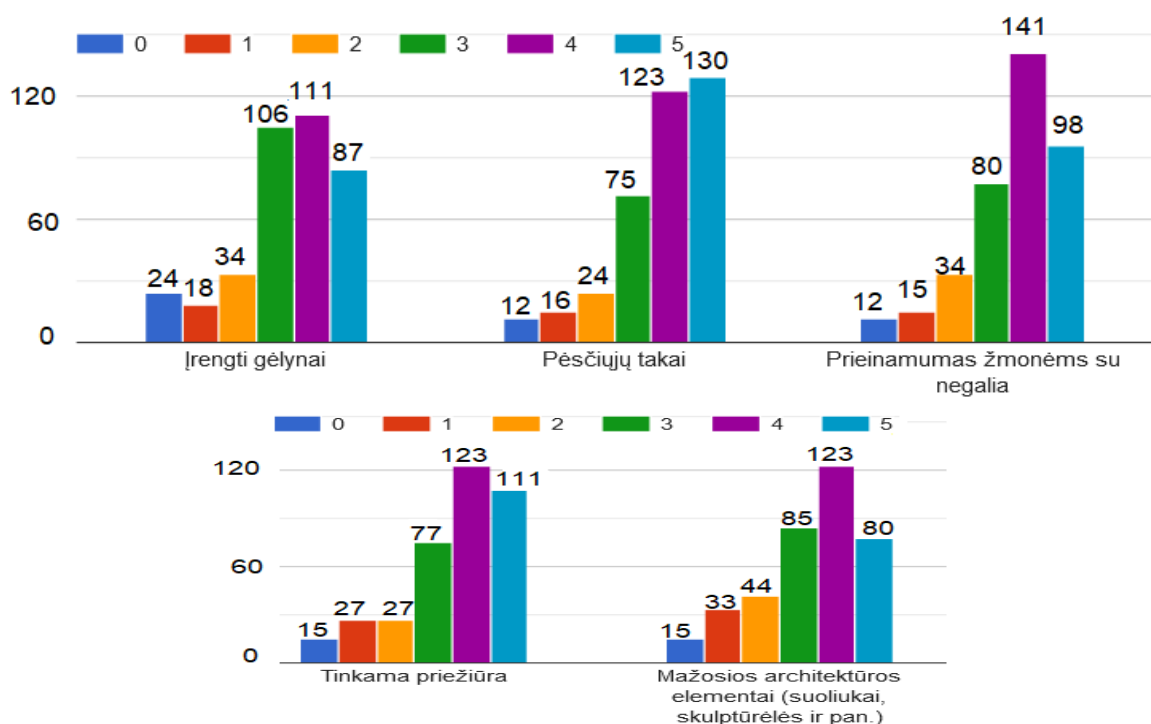
5 pav. respondantai įvertino Miesto parko pritaikymą visuomenės poreikiams (0 balų – nėra, 5 balai – labai gerai). Vertinant miesto sodo pritaikymą visuomenės poreikiams buvo atsižvelgta į šiuos

aspektus: įrengti gėlynai, pėsčiųjų takai, žaidimo aikštelių pritaikymas vaikams, prieinamumas žmonėms su negalia, priežiūra ir mažosios architektūros elementai.

5 pav. Miesto sodo pritaikymas visuomenės poreikiams (0 balų – nėra, 5 balai – labai gerai)

Miesto sodo gėlynus 4-5 balais įvertino 69 % (261 respondentas), pėsčiųjų takus – 75 % (286 respondentai), žaidimo aikštelių pritaikymą vaikams – 45 % (170 respondentų), prieinamumą žmonėms su negalia – 55 % (210 respondentų), parko priežiūrą – 71 % (268 respondentai), mažosios architektūros elementus – 68 % (257 respondentai). Gėlynus 0-2 balais įvertino 14 % respondentų (52 respondentai), pėsčiųjų takus – 13 % (48 respondentai), žaidimo aikštelių pritaikymą vaikams – 38 % (144 respondentai), prieinamumą žmonėms su negalia – 23 % (86 respondentai), parko priežiūrą – 17 % (66 respondentai), mažosios architektūros elementus – 20 % (75 respondentai).

6 pav. Krašunos parko pritaikymas visuomenės poreikiams (0 balų – nėra, 5 balai – labai gerai)

6 pav. įvertinamas Krašunos parko pritaikymas visuomenės poreikiams. Apklausos rezultatai rodo, kad Krašunos parko gėlynus 4-5 balais įvertino 52 % (198 respondentai), pėsčiųjų takus – 40 % (153 respondentai), prieinamumą žmonėms su negalia – 37 % (139 respondentai), parko priežiūrą – 62 %

(234 respondentai), mažosios architektūros elementus – 53 % (203 respondentai). Gėlynus 0-2 balais įvertino 20 % respondentų (76 respondentai), pėsčiųjų takus – 14 % (52 respondentai), prieinamumą žmonėms su negalia – 16 % (61 respondentas), parko priežiūrą – 18 % (69 respondentai), mažosios architektūros elementus – 24 % (92 respondentai). Šis parkas išsiskiria tuo, kad gavo didelę dalį patenkinamų įvertinimų. 3 balais gėlynus įvertino 28 % respondentų (106 respondentai), pėsčiųjų takus – 20 % (75 respondentai), prieinamumą žmonėms su negalia – 21 % (80 respondentų), parko priežiūrą – 20 % (77 respondentai), mažosios architektūros elementus – 22 % (85 respondentai).

1 lentelėje pateikiama 11-14 klausimų atsakymų suvestinė. Dauniškio parkas yra geriausiai vertinamas parkas pagal visus aspektus. Jis reikšmingai lenkia kitus parkus pagal teigiamus vertinimus ir gauna žymiai mažiau neigiamų vertinimų. Antroje vietoje Vyžuonos parkas, trečioje – miesto sodas, o ketvirtoje – Krašuonos parkas, kuris išsiskiria tuo, kad penktadalis respondentų jį visais aspektais įvertino vidutiniškai.

1 lentelė. Respondentų nuomonės apie Utenos parkų pritaikymą visuomenės poreikiams suvestinė % (respondentai)

Parkas	Vertinimo balai	Želdiniai,	Gėlynai,	Pėsčiųjų takai	Lauko treniruokliai	Žaidimo aikštelės	Prieinamumas neigaliesiems	Priežiūra	Mažoji architektūra
Vyžuonos	4-5	70 (268)	58 (219)	76 (289)	57 (218)	57 (216)	54 (204)	63 (240)	57 (217)
	0-2	18 (70)	25 (96)	12 (46)	14 (52)	15 (57)	22 (83)	22 (82)	28 (106)
Dauniškio	4-5	80 (305)	75 (286)	80 (305)	60 (230)	67 (253)	68 (257)	73(276)	70 (266)
	0-2	9 (33)	13 (49)	10 (37)	24 (90)	3 (12)	5 (19)	12 (44)	15 (58)
Miesto sodas	4-5	nevertinta	69 (261)	75 (286)	nevertinta	45 (170)	55 (210)	71 (268)	68 (257)
	0-2	nevertinta	14 (52)	13 (48)	nevertinta	38 (144)	23 (86)	17 (66)	20 (75)
Krašuonos	4-5	nevertinta	52 (198)	40 (153)	nevertinta	nevertinta	37 (139)	62 (234)	53 (203)
	0-2	nevertinta	20 (76)	14 (52)	nevertinta	nevertinta	16 (61)	18 (69)	24 (92)

15 klausimas buvo atviras. Jame respondentai galėjo pasiūlyti, ką norėtų keisti ar ką naujo matyti visuose, įskaitant nebaigtuose įrengti Vyžuonaičio ir Smėlynės Utenos parkuose. Respondentų siūlymai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Respondentų pasiūlymai Utenos parkų tvarkytojams

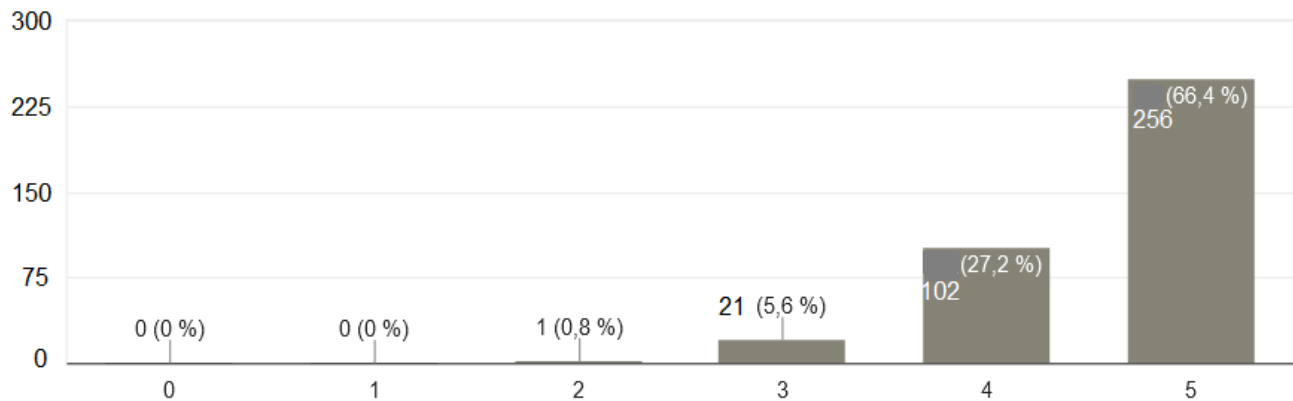
Parkas	Pasiūlymai
Visi parkai	- Galėtų būti didesnė gėlynų ir gėlių įvairovė. - Saugoti natūralumą. - Nupjauti žolę, nugenėti medžius, apkarpyti krūmus, atnaujinti suoliukus, tvarkingai užlaikyti šiukšliadėžes, atsodinti gėlynus, suremontuoti sporto įrenginius, prižiūrėti vaikų žaidimų aikšteles. Reikalinga nuolatinė priežiūra parkams ir želdynams, kitaip miesto unikalumas blanksta. - Daugiau veiklos vaikams ir daugiau mažosios architektūros, keisti žaliųjų zonų apželdinimą, nes pievos tik erkėms veistis. - Takus parkuose įrengti taip, kad jais galėtų judėti judėjimo negalią turintis žmogus (ratukuose, su vaikštyne): turi būti neduobėti takai, labai maži nuolydžiai takų ir kelių susikirtimuose. Siūlau projektuotojui ir vykdytojui sėsti į neįgaliojo vežimėlį ir patiemis pervažiuoti takais. Tik tada supras neįgaliojo judėjimo galimybes ir įrengtų takų kokybę. - Pėsčiųjų takai, suoliukai prieinamumas žmonėms su negalia. - Toliau taip tvarkytis. - Laiku nupjauti veją, kad nebūtų žolė aukščiau kelių. - Kad suoliukai būtų ir pavėsyje, ir atvirose vietose. - Kad prie dalies suolų nebūtų šiukšlių dėžių (kad nesmirdėtų). - Kad būtų geras vandens nuolydis nuo takų. - Kad būtų kuo daugiau medžių. Geriau senų nekirst, o ten kur jau nebėra, pasodinti jaunų ir lietuviškų. - Įrengti sūpuoklių. - Įrengti lauko muzikos instrumentų. - Įrengti patvaresnių suoliukų. - Įrengti daugiau vaikų žaidimų aikštelių. - Puikiai tvarkomasi.

Parkas	Pasiūlymai
	18. Norėčiau, kad būtų sutvarkyti dviračių takai, nes jie siaubingi. 19. Įrengti naujus gėlynus. 20. Daugiau laisvų treniruoklių (turnikai, svarmenys, atitikmuo būtų Vilniaus Lazdynų miško treniruokliai) ir daugiau takų bėgioti, mažiau pastatų, mašinų. 21. Norisi didesnės augalų įvairovės, pritaikytų erdvių visiems žmonėms. 22. Palikti kuo daugiau senų medžių, kad būtų galima pasėdėti pavėsyje, todėl prie jų pastatyti suoliukus. 23. Kad takai nebūtų apsemti per ir po lietaus. 24. Daugiau augalų įvairovės visuose parkuose. 25. Neiškraipytų plytelių, o geriau, būtų žvyras - ne taip slidu žiemą. 26. Suoliukų daugiau reiktų. 27. Tualetai, suoliukai su stogeliais, kad būtų galima pasislėpti su vaikais nuo lietaus. 28. Patogūs krėslai, stalo žaidimai. 29. Daugiau meninių instaliacijų, vandens stotelių, kuo daugiau išsaugoti gamtos reljefą. 30. Visi parkai įrengti puikiai. 31. Norisi geresnio apšvietimo ir skulptūrų, medinių takelių atidesnės priežiūros. Augalai visur nuostabūs! 32. Neturiu nuomonės apie visų parkų pritaikymą neįgaliesiems ir vaikų žaidimo aikšteles (tiesiog, neatkreipiu dėmesio...). 33. Patinka išsaugomos natūralios paukščių gyvenamosios vietos. Kuo daugiau natūralumo, tuo geriau! 34. Daugiau mažosios architektūros elementų, teminių parkų įrengimą. 35. Turi būti pasodinta kuo daugiau įvairių rūšių medžių. 36. Daugiau medžių. Įrengti mini golfo aikšteles vaikams ir senjorams. 37. Įvairių traukos objektų (įdomesnių skulptūrų, susibūrimo vietų). 38. Gėlynų, augalų, medžių, žydinčių krūmų. 39. Daugiau mažosios skulptūros elementų ir įvairesnių želdinių. 40. Pasirūpinti, kad atsirastų akmens skulptūrų, suoliukai būtų nesulaužyti ir dažniau šienauti žolę vasarą, nes aukštoje veisiasi erkės. 41. Tinkamas apšvietimas. 42. Maitinimo (ledai, vaisvandeniai, ...) taškų, įveiklintų (aktyvių erdvių) vietų.
Vyžuonos parkas	1. Vyžuonos parke norėčiau tako palei upę labiau pritaikyto pėstiesiems (žiemą neįmanoma vaikščioti dėl susidariusių balų ir purvo). 2. Mano nuomone negerai, kad Vyžuonos parke pėsčiųjų pagrindiniai takai – žvyrkeliai, kurie po lietaus, pavasario polaidžio metu pažiunga, o daug takų su trinkelėmis per platūs ir nuošalūs. 3. Labai dažnai šildymo laikotarpiu dūmai iš nuosavų namų labai užteršia orą parke, praėjus takais net užskausta galva.
Dauniškio parkas	1. Įrengti nors kuriame parke jaukią kavinukę su gražiu vaizdu į gamtą, pvz., Dauniškio parke į ežerą.
Miesto sodas	1. Miesto sode galėtų atsirasti erdvių vaikams.
Krašuonos parkas	1. Reiktų suoliukų Krašuonos parke.
Vyžuonaičio parkas	1. Vyžuonaičio parke vasaros sezonui įrengti terasą ar vietą susibūrimams. 2. Vyžuonaičio parką reikia užbaigti, nes projektas puikus. 3. Vyžuonaičio parke vis dar trūksta suoliukų, taip pat labai laukiama žaidimų aikštelė vaikams.
Smėlynės parkas	1. Smėlynės parke reikia darbuotojo, prižiūrinčio tvarką, daugiau šiukšliadėžių, suoliukų, patvarkyti takelius, įrengti aikšteles, kur galima būtų žaisti vaikams. 2. Smėlynės parką sutvarkyti, iškirsti šabakštyną, ten visą laiką šiukšlių daug, ten baisu ir nesaugu. Dabar miškas, o ne parkas. 3. Smėlynės parke patogių pėsčiųjų takų su prieigomis iš mikrorajono.
Kiti pageidavimai	1. Nepamirškime kad dar yra ir Aukštakalnio pušynas - gausiai lankomas žmonių, o valdžios pamirštas kampas. 2. Pačiam mieste turime prie Kraštotyros muziejaus tik 2 skulptūras, laukiančias traukinio... Man asmeniškai norėčiau kažkokių skulptūrų, meninių elementų kurie puoštų miestą (kaip kad Marijampolej katinai, ar Klaipėdoj - slibinas ant sienos, peliukas ir kt.), tikrai gražių miesto puošmenų, kad atvykus norėtusi prie jų nusifotografuoti. VISAME mieste pasirūpinti žmonių su negalia, senjorų komfortu judėjumui šaligatviais, perėjimu gatvėmis. Trūksta suoliukų, viešųjų tualetų, patogių perėjimų per gatves. Neįgalųjų ir vaikų su vežimėliais miestu neįmanoma pravežti. Senjorai neturi kur prisėsti, negali pasiekti parduotuvių, vaistinių.

Daugelis respondentų teikė pasiūlymus dėl parkų tvarkymo. Atsakymuose išryškėja tokios problemos, kaip šlapi takai Vyžuonos parke, daugeliui atrodo, kad parkuose mažai suolelių, mažosios architektūros elementų, pageidaujama dar didesnės gėlių įvairovės, siūloma išsaugoti senus medžius, įrengti erdves įvairioms veikloms, teigiama, kad neįgaliesiems Utenos parkai ir visas miestas yra nepatogūs. Parkuose pasigendama maitinimo taškų, siūloma Dauniškio parke įrengti kavinę su vaizdu į ežerą. Nuomonės įvairios, kartais prieštaraujančios viena kitai: vieni nori natūralumo, kiti siūlo dažnai pjauti žolę, valyti šabakštynus.

Respondentų nuomonė dėl klausimo „**Nurodykite, kam miesto žaliosios teritorijos daro įtaką?**“ pasiskirstė taip: 88,8 % apklaustųjų mano, kad žaliosios teritorijos daro įtaką poilsiui, 80,8 % – gerai savijautai, 72 % – miesto reprezentavimui, 77,6 % – visuomenės judumo skatinimo poreikiams tenkinti, 80 % – miesto kraštovaizdžiui, 60 % – oro kokybės gerinimui, 56,8 % – ekologiškai pusiausvyrai palaikyti, 49,6 % – triukšmo mažinimui, 49,6 % – vaikų švietimui apie eko įvairovę, 19,2 % – liūčių vandens nuvedimui ir tik 1 % – miesto „veido“ formavimui.

Respondentų atsakymai į klausimą „**Kiek žaliosios erdvės mieste svarbios Jūsų gyvenimo kokybei?**“ pateikiami 7 pav.

7 pav. Kiek žaliosios erdvės mieste svarbios Jūsų gyvenimo kokybei? (0 – visiškai nesvarbi, 5 – labai svarbi)

Didžioji respondentų dalis – 66,4 % mano, kad miesto žaliosios erdvės labai svarbios jų gyvenimui, 4 balais želdynų svarbą jų gyvenimo kokybei įvertino 27,2 % respondentų, žaliųjų erdvių svarbą 3 balais įvertino 5,6 % respondentų ir tik 1 % respondentų parkų svarbą įvertino 2 balais.

Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus galima teigti, kad žaliosios miesto teritorijos svarbios Utenos rajono gyventojams tiek asmeninei gerovei, tiek formuojant miesto įvaizdį, tiek siekiant miesto klimatinės darnos. Nors didžioji dalis respondentų atsiliepia gerai apie esamas miesto žaliasias teritorijas ir jų tvarkymą, tačiau yra ir gerintinų aspektų, pvz. suolelių kiekis ir jų įrengimo vietų parinkimas, lietaus vandens poveikio takeliams mažinimas, savalaikė žolynų priežiūra šiltuoju metu ir t.t.

Išvados

1. Beveik 2/3 iš apklaustų 380 Utenos rajono gyventojų mano, kad Utenos mieste žalieji plotai, pritaikyti visuomenės poreikiams yra tinkamai tvarkomi ir prižiūrimi, o likęs trečdalis apklaustųjų respondentų mano, kad Utenos mieste žalieji plotai, pritaikyti visuomenės poreikiams yra vidutiniškai tvarkomi ir prižiūrimi.
2. Dažniausia veikla žaliosiose teritorijose – pasivaikščiojimas, o priežastis – teritorijų natūralumas, gamtinė įvairovė.
3. Labiausiai visuomenės poreikius atitinka ir geriausiai tvarkomas yra Dauniškio parkas. Jis reikšmingai lenkia kitus parkus pagal teigiamus vertinimus ir gauna žymiai mažiau neigiamų vertinimų. Antroje vietoje pagal visuomenės poreikių atitikimą yra Vyžuonos parkas, trečioje – miesto sodas, o ketvirtoje – Krašunos parkas, kuris išsiskiria tuo, kad penktadalis respondentų jį visais aspektais vertina vidutiniškai. Pagal tvarkymo kokybę antroje vietoje yra miesto sodas, trečioje – Vyžuonos parkas ir ketvirtoje – Krašunos parkas.

4. Vieni iš dažnesnių respondentų pageidavimų dėl žaliųjų teritorijų tvarkymo yra susiję su paviršinių nuotekų, kurios susidaro lyjant, tvarkymu, taip pat išreikšta nuomonė dėl mažosios architektūros elementų įrengimo bei tokių elementų, kaip suoliukai įrengimo atidesnio parinkimo, atsižvelgiant į lankytojų poreikius.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Želdynų ir želdinių tvarkymo metodika. 2013, Vilnius. Prieiga internetu: http://zemaitijosnp.lt/wp-content/uploads/Zeldynu-ir-zeldiniu-tvarkymo-metodika-leidiny_2-min.pdf. Žiūrėta 2022-11-04
2. Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas, 2007 m. birželio 28 d. Nr. X-1241, Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301807>. Žiūrėta 2022-11-15
3. 2022 m. balandžio 28 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-127 „Dėl Utenos rajono savivaldybės želdynų ir želdinių apsaugos taisyklių patvirtinimo“. Prieiga internetu :
4. <https://www.utena.lt/index.php/lt/zeldiniu-apsauga>. Žiūrėta 2022-11-15
5. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Prieiga internetu: <https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf>. Žiūrėta 2022-11-30
6. Kardelis K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir technika. Šiauliai: Lucilijus
7. Oficialiosios statistikos portalas. 2022. Nuolatinių gyventojų skaičius apskrityse ir savivaldybėse liepos 1 d. Prieiga internetu: [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=4afc61cc-bdb7-435f-9041-f8ba09de5b24#/.](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=4afc61cc-bdb7-435f-9041-f8ba09de5b24#/) Žiūrėta 2022-11-20

MANAGEMENT AND CUSTOMIZATION OF GREEN AREAS (GARDENS) TO PUBLIC NEEDS IN UTENA CITY: PUBLIC OPINION SURVEY

Inga Jakštonienė, Nijolė Rukštelienė, Ingrida Pliopaitė Bataitienė

*Utena Unoversity of Applied Sciences, Faculty of Business and Technology,
Maironio str. 7, Utena*

Summary

Green spaces in urban areas for urban populations make it possible to have areas with lower air pollution and lower urban noise. Here, the physical activity of the population is increasing, which has a positive impact on health, and the human nervous tension is reduced. However, in addition to these positives, the green areas of cities can have a negative impact on the health of allergies, due to the abundance of pollen, fungal spores or other allergens. Depending on the possible dual effect on human health, there is a variety of population attitudes towards urban greenery, their need and adaptation to public needs. Only knowing the attitude of the population is optimal design, installation and maintenance of greenery.

The article analyzes the opinions of the residents of the Utena district municipality about the greenery of the city of Utena, their needs and adaptation to the needs of society, and evaluates proposals for the development, development and maintenance of greenery systems.

During the implementation of the project in 2021 September - November In the Utena district, 380 residents were interviewed through an online survey. The survey results reflect the opinion of the population with 95 percent. probability and 5 percent. error, because according to the data of the Lithuanian Statistics Department, in 2020 Utena district had 37,184 inhabitants (25,406 in the city and 11,871 in the village).

Almost 2/3 of the residents of the Utena district believe that the green areas adapted to public needs in the city of Utena are properly managed and maintained, while the remaining third of the surveyed respondents believe that the green areas adapted to the needs of the public in the city of Utena are moderately managed and maintained.

It was determined that Dauniškis Park best meets the needs of society. It significantly outperforms other parks in terms of positive reviews and receives significantly fewer negative reviews. Vyžuonas Park is in second place, the city garden is in third place, and Krašonas Park is in fourth place, which is distinguished by the fact that one-fifth of the respondents evaluate it as average in all aspects.

Keywords: City of Utena, green areas (gardens), public needs.